

UN MODEL NOU DE STABILIRE A TARIFELOR ÎN ENERGETICĂ, ECONOMIE ȘI SERVICII

Academician **Gheorghe DUCA**¹

Academician **Vitalie POSTOLATI**²

Doctor în științe tehnice **Mihai TÎRȘU**²

Cercetător științific **Mihail GRODEȚCHI**²

Membriu corespondent al AȘM **Alexandru STRATAN**³

Cercetător științific **Tatiana GUTIU**³

¹ Prezidiul AȘM

² Institutul de Energetică al AȘM

³ Institutul Național de Cercetări Economice al AȘM

THE NEW MODEL FOR TARIFF SETTING IN POWER ENGINEERING, ECONOMY AND SERVICES

Summary. In this paper is made the analysis of the impact of energy resources' tariffs on the national economy. Dynamics of macroeconomic indices was analyzed in comparable prices, correlated to the base year. Studying the dynamics of energy resources' tariffs has shown that their index considerably exceeds the index of macroeconomic indicators in real terms. This gap has led to a decrease in the growth rate of both the branches of national economy and the economy as a whole, at the same time generating inflationary processes, which in turn led to a reduction in the welfare of the population. We conclude that the rate of increase of energy resources' tariffs should not exceed the growth rate of macroeconomic indices. A new model for analyzing macroeconomic indicators is proposed and approaches are made to regulate the balanced development of the national economy.

Keywords: capping the rate of increase of tariffs, National Accounts, deflator, consumer price index, comparable prices.

Rezumat. În prezenta lucrare este efectuată analiza impactului tarifelor la resurse energetice asupra economiei naționale. Dinamica indicatorilor macroeconomici a fost analizată în prețuri comparabile, racordate la anul de bază. Studiarea dinamicii tarifelor la resursele energetice a arătat că indicele lor depășește considerabil indicele indicatorilor macroeconomici în termeni reali. Acest decalaj a dus la diminuarea ratei de creștere atât a ramurilor economiei naționale, cât și a economiei în ansamblu, generând concomitent procese inflaționiste care la rândul lor au dus la reducerea bunăstării populației. Concluzionăm că rata de creștere a tarifelor la resurse energetice nu trebuie să depășească rata de creștere a indicatorilor macroeconomici în termeni reali. Este propus un model nou de analiză a indicatorilor macroeconomici de bază și sunt elaborate abordări privind reglementarea dezvoltării echilibrate a ramurilor economiei naționale.

Cuvinte-cheie: plafonarea ritmului de creștere a tarifelor, Conturi Naționale, deflator, indicele prețurilor de consum, prețuri comparabile.

INTRODUCERE

Economia este una dintre cele mai complexe sisteme coerente în care decurg diverse procese și are loc interconexiunea subsistemelor funcționale. Cu toate acestea, rolul decisiv în economie îi revine factorului uman, progresului tehnico-științific, precum și evoluțiilor politice atât din interiorul țării, cât și pe plan mondial.

Rezultatele cercetărilor științifice și invențiile reprezintă baza progresului în toate ramurile economiei, contribuie la facilitarea muncii, utilizarea eficientă a resurselor materiale și naturale, salubritatea mediului și, în cele din urmă, la îmbunătățirea calității vieții populației în strânsă armonie cu natura, la asigurarea garanțiilor sociale. Un set de factori climatici și cala-

mități naturale se răsfrâng semnificativ asupra indicatorilor macroeconomici și a performanțelor economice, iar pentru menținerea dezvoltării durabile a economiei și stabilității bunăstării sociale a populației sunt necesare cheltuieli și economii suplimentare.

În prezenta lucrare, vom stăruii asupra funcționării economiei în condițiile când putem analiza, anticipa, prognoza și gestiona procesele economice bazându-ne pe date reale și monitorizând obiectivele principale, plasate la nivelul preocupărilor statului în contextul dezvoltării durabile a economiei naționale și sporirii continue a bunăstării populației. Aceste obiective pot fi atinse numai în condițiile unui management economic performant, unei funcționări armonioase a economiei naționale, în special a sectorului de producție și a celui de prestări-servicii.

Un rol central îi revine factorului uman, care prin munca sa produce bunuri și concomitent participă la consumul unei cote a acestora, asigurând totodată continuitatea generațiilor și păstrarea mediului ambiant. Experiența acumulată și rezultatele diferitor studii au identificat condițiile necesare omului pentru o viață decentă, cu o durată maxim posibilă și care să-i asigure o activitate creativă și performantă.

Aceste observații, la prima vedere, de ordin general, sunt extrem de utile la estimarea gradului de aplicabilitate a evaluării proceselor economice în preocupările atingerii obiectivelor lansate. Ele permit să identificăm rezervele existente de soluționare a problemelor, inclusiv de ordin economic. Aceste rezerve se regăsesc în organizarea activității ramurilor economiei naționale, menite să asigure funcționarea și dezvoltarea social-economică optimă, să elimine procesele negative, să excludă adoptarea de decizii în favoarea unei ramuri și în detrimentul alteia, precum și în detrimentul economiei în ansamblu.

Ca și în cazul dat, la nivel de macroeconomie, precum și la nivel de mezoeconomie și microeconomie, prețurile și tarifele la bunuri și servicii joacă un rol decisiv.

1. IMPACTUL TARIFELOR ASUPRA INDICATORILOR MACROECONOMICI ȘI AL SFEREI SOCIALE

Populația este foarte sensibilă la majorarea continuă a prețurilor bunurilor de primă necesitate, creșterea tarifelor la resurse energetice și la diversele servicii, inclusiv comunale, medicale, de telecomunicații, bancare etc., fără de care viața modernă e de neimaginat.

După cum arată analiza situației din domeniile menționate, creșterea tarifelor la resurse energetice și la diferite servicii depășește considerabil majorarea salariilor și a pensiilor. Cantitatea de bunuri pe care o persoană putea s-o procure ieri din salariul său, este mai mare comparativ cu cantitatea procurată astăzi. Cauza principală rezidă în scăderea salariilor reale ca urmare a creșterii indicelui prețurilor, adică a inflației. Or, cauza principală a inflației, *ceteris paribus*, este creșterea neordonată a tarifelor la resurse energetice și la servicii în raport cu salariul real.

Dezvoltarea durabilă a economiei și stabilitatea bunăstării sociale pot fi asigurate doar în cazul în care rata de creștere a tarifelor la resurse energetice și servicii nu va depăși rata de creștere a salariilor reale. Instituțiile de resort, constituite în Republica Moldova, ar trebui să se conducă preponderent de cele expuse mai sus. Bineînțeles că prețul pe piața mondială nu poate fi influențat, însă poate fi reglat adaosul comer-

al, care atinge deseori valori nejustificat de mari. O altă soluție ar fi utilizarea pe larg a energiei alternative.

Totuși, aceste deziderate în mare parte sunt neglijate. Adaosul comercial pentru furnizorii de resurse energetice este stabilit în funcție de interesele acestora. Majoritatea dintre ei reușesc să impună prețuri exagerate, dovadă fiind nivelul lor de salarizare ce diferă considerabil de salariile celorlalte păături ale populației. Prin urmare, se poate concluziona că pentru a îmbunătăți viața straturilor sociale cu venit mic și mediu în circumstanțele date este necesar de a crește salariile. Apare întrebarea firească: de unde pot fi obținute mijloace bănești pentru a majora salariile?

Aici ne apropiem de problema-cheie ce ține de activitatea economică a societății. Analiza arată că anume în aceste domenii au loc cele mai profunde procese cu un impact decisiv asupra indicatorilor economici. Indubitabil, sfera producerii și activitatea subdiviziunilor din servicii necesită o înviorare pentru creșterea *Producției*. Această noțiune exprimă rezultatul final al activității de producere a societății în Conturile Naționale, elaborate anual de către Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, în conformitate cu directivele internaționale [1, 2].

Adăugând la volumul *Producției* cheltuielile legate de procurarea materialelor de import și a altor resurse, numite *Importul de bunuri și servicii*, impozitând de asemenea *Importul și Producerea*, Biroul Național de Statistică determină *Resursele* atât ale ramurilor, cât și ale economiei naționale integral. Majorarea neargumentată și neordonată a prețurilor și a tarifelor din oricare ramură a economiei în raport cu celelalte reduce contribuția lor la majorarea avuției naționale și la reducerea bunăstării sociale. Pentru a asigura procesul de funcționare durabilă a dezvoltării economice, volumul consumului intermediar al ramurilor economiei naționale trebuie reglat și este necesar de exclus voluntarismul la capitalul dat.

Dacă un sector sau altul acordă servicii pentru un alt sector și tariful este exagerat de ridicat, se creează premise pentru deteriorarea activității materiale și financiare a ramurilor dependente și a economiei în ansamblu.

În structura Conturilor Naționale este oglindită etapa consumului de *Resurse*. Ponderea principală a *Resurselor* este consumată pentru etapele intermediare din sfera producerii. Valoarea consumului intermediar constituie circa 60 la sută din volumul *Producției* și aceste cheltuieli sunt deduse din volumul total al *Resurselor*. Partea rămasă a *Resurselor* va merge la *Consumul final*, la *Formarea brută de capital fix*, la *Variația stocurilor* și la *Export*. Valoarea *Consumului final* este practic comensurabilă cu volumul *Consumului interme-*

diar. Despre bunăstarea socială se poate judeca după *Consumul final* și exprimarea ponderii sale în valorile *Producția și Resurse*. Cu cât este mai mare *Consumul intermediar*, cu atât este mai mic *Consumul final*. Analiza a demonstrat că tarifele și costul serviciilor s-au pomenit a fi principalele în consumul intermediar.

În Conturile Naționale poate fi regăsit indicatorul *Valoarea Adăugată Brută* (VAB), ce reprezintă diferența dintre *Producție* și *Consumul intermediar*. Dacă la *Valoarea Adăugată Brută* vom adăuga impozitele și vom scădea *Subvențiile*, vom obține în final *Produsul Intern Brut* (PIB). Această noțiune se utilizează pe larg în economie și este considerată un indicator macroeconomic de bază.

După cum urmează din analiza prezentată, cu cât sunt mai ridicate prețurile și tarifele la capitolul *Consum intermediar*, cu atât este mai mică *Valoarea Adăugată Brută* și PIB-ul.

Circa jumătate din mărimea indicatorilor macroeconomici menționați revine remunerării salariaților. Concluzionăm că majorarea salariilor are loc concomitent cu creșterea *Valorii Adăugate Brute*, deci și a PIB-ului, însă una din căile realizării acestei creșteri este reducerea costurilor și tarifulor la etapa consumului intermediar.

Factorii și căile principale de asigurare a funcționării și dezvoltării durabile a economiei, inclusiv de sporire a nivelului bunăstării populației, constau în coordonarea raporturilor financiare și materiale interramurale, neadmiterea stabilirii tarifelor convenabile pentru unele ramuri ale economiei naționale în detrimentul altor ramuri. Aceste procese necesită un control și o dirijare permanentă în scopul atingerii efectului maximal în economie per total și la soluționarea problemelor sociale.

Executarea lucrărilor în acest context trebuie să fie bazată pe alcătuirea bilanțelor interramurale în conformitate cu sistemul de conturi naționale, ce reflectă detaliat raporturile mutuale ale ramurilor la etapa consumului intermediar. Asemenea tabele erau alcătuite de către Biroul Național de Statistică al Moldovei până în anul 2014. Începând cu anul 2015, se alcătuiesc tabele agregate. Însă ele nu permit efectuarea analizei detaliate a legăturilor interramurale la toate etapele de producere cu scopul modelării, prognozării și elaborării recomandărilor pentru coordonarea dezvoltării ramurilor economice.

Problema dată este studiată timp de mai mulți ani la Institutul de Energetică al AȘM. Scopul principal al acestor lucrări a fost stabilirea impactului tarifelor la energia electrică, termică și la alte tipuri de energie asupra indicatorilor macroeconomici pentru ultimii ani, determinarea nivelelor limită de majorare admi-

sibilă a tarifelor, la care economia ar putea avea o dezvoltare în creștere, dar îndestularea socială a populației nu ar scădea. În urma cercetărilor efectuate, au fost identificate abordările respective [3], executate calcule, modelări și în baza datelor concrete s-au stabilit dependențe care demonstrează în ce măsură majorarea tarifelor depășește creșterea actualizată la anul de bază al indicatorilor macroeconomici reali. Abordarea prezentată este aplicabilă la analiza impactului tarifelor la diferite tipuri de servicii asupra indicatorilor macroeconomici, atât pentru ramurile economiei naționale, cât și pentru economia în ansamblu.

2. CORELAȚIA DINTRE DINAMICA TARIFELOR ȘI DINAMICA INDICATORILOR MACROECONOMICI

În baza analizei datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova pentru anii 2009–2015, au fost elaborate graficele dinamicii PIB-ului real și a tarifelor la resurse energetice: energia electrică, termică, gazul natural în raport cu anul 2009. Ele sunt prezentate respectiv în figurile 1, 2, 3.

Datele ce caracterizează indicatorii macroeconomici pentru perioada anilor 2009–2015 sunt prezentate în tabelul 1. De-a lungul perioadei respective, tarifele la resursele energetice se majorau în mărime mult mai mare comparativ cu PIB-ul. Cel mai mare decalaj s-a înregistrat în anul 2012.

În timp ce în 2012, indicele PIB-ului real, calculat la prețurile anului 2009 utilizând deflatorul, era de 1,16, indicii tarifelor au constituit: pentru energia electrică – 1,34; pentru energia termică – 2,35; pentru gaze naturale – 1,64.

În perioada următoare, indicele PIB-ului real a scăzut. În 2015, volumul PIB-ului real a fost mai mic decât în anul 2014. Date pentru anul 2016 (pe momentul scrierii articolului, 21.06.2017) nu erau disponibile.

În figurile 1-3 sunt prezentate prognoze ale PIB-ului în unități relative în comparație cu anul de bază 2009. Prognozarea indicilor este efectuată prin utilizarea metodei elaborate la Institutul de Energetică al AȘM. Avantajul acestei metode constă în faptul că dependențele grafice de evoluare a parametrilor sunt approximate prin polinoamele corespunzătoare de ordinul 4. Pentru tarifele examinate și PIB, acestea sunt prezentate în figurile 1-3.

Reprezentarea analitică a dependențelor permite descrierea lor în formă originală, iar apoi efectuarea altor acțiuni care vor fi elucidate în continuare. Analiza efectuată servește drept o ilustrare a abordării metodice ce poate fi aplicată la descrierea și a altor procese din economie, inclusiv ce caracterizează indicatorii fiecărei ramuri a economiei naționale. Evident, toate ramurile

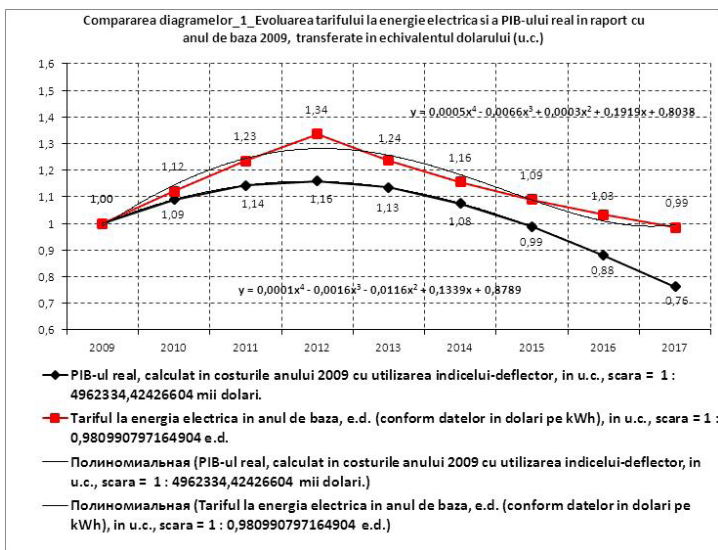

Figura 1. Dinamica tarifului la energia electrică și a PIB-ului real în raport cu anul de bază 2009 (în dolari USD)

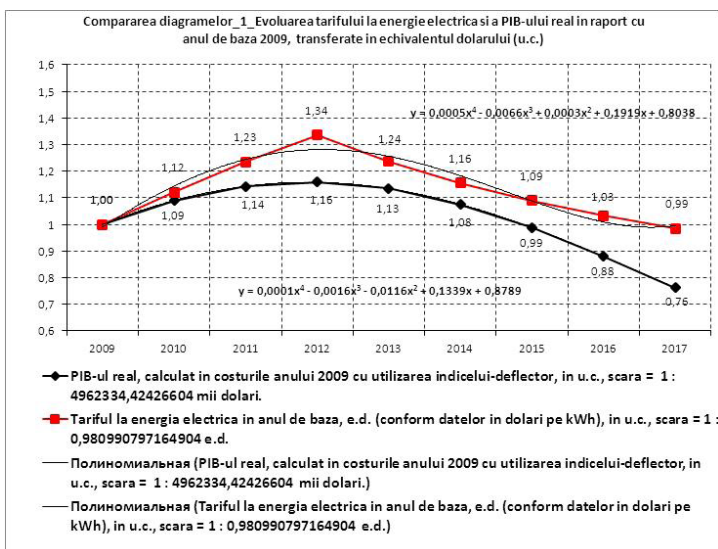

Figura 2. Dinamica tarifului la energia termică și a PIB-ului real în raport cu anul de bază 2009 (în dolari USD)

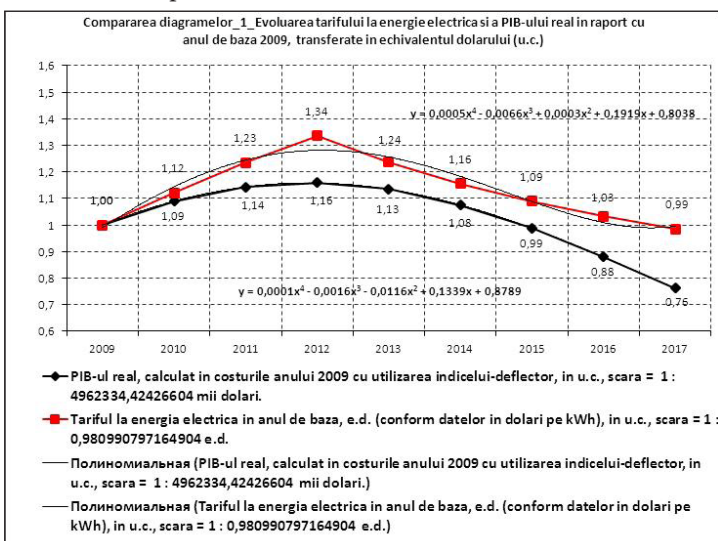

Figura 3. Dinamica tarifului la gaze naturale și a PIB-ului real în raport cu anul de bază 2009 (în dolari USD)

necesită o dezvoltare armonioasă pentru a contribui la dezvoltarea durabilă a procesului evoluării economiei. Este inadmisibil ca o anumită ramură să majoreze prețurile și tarifele conducându-se de interesele personale ale unui grup îngust de persoane, fără a coordona cu alte sectoare și fără a analiza impactul asupra acestor ramuri, precum și asupra societății în întregime.

Analiza efectuată oferă răspuns la întrebările, în ce condiții, când și cu cât pot fi majorate tarifele? Astfel [3]:

- examinarea și luarea deciziilor de majorare a tarifelor urmează să fie efectuate doar în baza analizelor anuale (trimestriale) a rezultatelor evoluțiilor volumelor Valorii Adăugate Brute (VAB) și a valorii reale a Produsului Intern Brut (PIB) și doar la creșterea volumelor sale și a dinamicii pozitive a tempoului de evoluare [3];

- dacă nivelul Valorii Adăugate Brute (VAB) și nivelul PIB-ului au crescut cu k% (în prețuri comparate), atunci tarifele pot fi majorate nu mai mult decât [3]:

$$\Delta T = \alpha k \quad \text{unde} \quad \alpha \leq 1. \quad (1)$$

Este strict contraindicat ca majorarea tarifelor să depășească creșterea Valorii Adăugate Brute (VAB). Pe parcursul anului (sau al trimestrului), în lipsa datelor statistice veridice despre dinamica evoluării VAB (și a PIB-ului), majorarea tarifelor este inadmisibilă. Dacă, după luarea deciziei de majorare a tarifelor, se atestă tendința reducerii volumului Valorii Adăugate Brute, aceste decizii urmează a fi revizuite în regim de urgență și tarifele trebuie să fie reduse corespunzător! În tehnică asemenea situații sunt etichetate ca „reglaj repetat” [3].

În afară de aceasta, nu pot fi neglijate în niciun caz condițiile sociale ale populației și capacitatea de cumpărare. Din aceste considerente, nivelul majorării posibile a tarifelor (admisibil), calculat din formula (1), poate fi adițional precizat pentru consumatorii finali cu considerarea evoluării Indicelui prețurilor de consum (Ipc). Valoarea Indicelui prețurilor de consum, de regulă, are o tendință de creștere, fapt pe care-l atestă și datele din tabelul 1. Valoarea Indicelui prețurilor de consum pentru perioada examinată 2009–2016 s-a schimbat în limitele 4,6÷7,4%, care în unități relative constituie 1,046÷1,074. Este rațională introducerea Indicelui prețurilor de consum (Ipc) în formula (1) [3]:

$$\Delta \dot{O} = \alpha \cdot \dot{e} \cdot \frac{1}{\dot{E}_{i\dot{o}}}, \quad (2)$$

unde

$\Delta T'$ – limita admisibilă a majorării tarifului final la resurse energetice;

k – coeficientul de creștere a Valorii Adăugate

Tabelul 1

**Indicatorii macroeconomici principali în Republica Moldova pentru perioada anilor 2009–2015,
în raport cu anul de bază 2009**

Nº d/o	Denumirea indicatorului	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	Rata de creștere a PIB-ului nominal (în prețuri curente) în raport cu anul precedent,	-	18,9	14,55	10,71	11,39	11,48	9,38
2	Indicele prețurilor de consum mediu anual, % [1]	100	107,4	107,6	104,6	104,6	105,1	109,7
3	Indicele prețurilor de consum mediu anual, unit. rel. (p.2/100)	1	1,074	1,076	1,046	1,046	1,051	1,043
4	Indicele prețurilor de consum în raport cu anul de bază (2009) pe ansamblu, unit. rel.	1	1,074	1,155	1,2087	1,264	1,328	1,4568
5	PIB-ul real în prețurile anului de bază (2009)	60429803	66932471	71297578	72993921	79517777	84374682	84131481
6	Indicele PIB-ului real față de anul de bază (2009), (datele p. 5), în unit. rel.	1	1,1	1,179	1,2074	1,315	1,396	1,392
7	Indicele PIB-ului real față de anul precedent, evaluat utilizând indicele prețurilor, %	-	10,7	6,5	2,3	8,9	6,1	-0,99
8	Deflatorul (în raport cu anul precedent), unit. rel.	1,022	1,111	1,072	1,079	1,041	1,064	1,099
9	Deflatorul (în raport cu anul de bază 2009), unit. rel.	1,022	1,135	1,217	1,31	1,367	1,454	1,5979
10	PIB-ul real în prețurile anului de bază (2009), evaluat utilizând deflatorul:	59128965	63335219	67665327	67349429	73526313	77062983	76702385
11	Indicele PIB-ului real față de anul precedent (datele p. 10), unit. rel.	1	1,071	1,068	0,995	1,0917	1,048	0,995
12	Indicele PIB-ului real față de anul precedent, evaluat utilizând deflatorul (datele p. 10), %	-	7,1	6,8	0,9	9,12	4,8	-0,46

Brute (VAB), sau a Produsului Intern Brut (PIB);

α – coeficientul stabilit de către stat ($\alpha \leq 1$);

Este logic de recomandat aplicarea formulelor de calcul (1) și (2) în modul după cum urmează:

- formula (1) pentru calculul tarifelor la resurse energetice (sau la alte servicii) în contextul raporturilor financiare la etapele intermediare de consum al ramurilor, întreprinderilor de producere, sau al altor entități care produc bunuri sau prestează servicii;

- formula (2) pentru calculul tarifelor la resurse energetice (sau la alte servicii) ce sunt achitate de către

populație sau de către entitățile ce nu produc.

Întregul sistem de evaluare a tarifelor trebuie să fie rațional, argumentat, transparent și pe înțelesul consumatorului.

Pentru soluționarea problemelor abordate se propune o metodă nouă de analiză a indicatorilor macroeconomici, cu scopul determinării dinamicii pentru coordonarea interacțiunii dintre ramuri și dirijarea proceselor economice. Abordările menționate sunt prezentate în continuare.

3. METODE DE ANALIZĂ A INDICATORILOR MACROECONOMICI ȘI ABORDĂRILE PRIVIND REGLEMENTA- REA DEZVOLTĂRII ECHILIBRATE A RAMURILOR ECONOMIEI NAȚIONALE

Metodele existente de analiză presupun utilizarea datelor statistice pentru perioada precedentă. În baza informațiilor respective sunt elaborate tabele și diagrame care demonstrează cum evoluează indicatorii macroeconomici în sens cuantificat (valoare naturală și în bani). Aceste evoluări se caracterizează prin eficienți corespunzători ce reprezintă raportul creșterii indicilor pentru anul examinat și pentru anul precedent. În baza lor sunt făcute concluziile și comparațiile respective.

Însă aplicarea doar a acestei metode de analiză nu este suficientă, deoarece nu se determină dinamica evoluării indicatorilor, adică viteza și accelerația. Mai mult decât atât, datele statistice, de regulă, sunt disponibile cu întârziere de 1,5-2 ani în raport cu perioada curentă. Și anume, în perioada curentă se cer anumite decizii privitor la funcționarea și dezvoltarea ramurilor. Exemplul Republicii Moldova arată că Biroul Național de Statistică, la începutul anului 2017, a publicat datele doar pentru anul 2015 [2], adică cu întârziere de doi ani, ca și în anii precedenți. Prin urmare, datele pentru anul 2016 vor fi disponibile doar în 2018. Un asemenea decalaj nu permite efectuarea analizei stării indicatorilor economici pentru perioada curentă. Deciziile însă nu suportă amânare și trebuie luate neîntârziat (ce vizează tarifele, operațiunile financiare și alte manipulări de origine financiară și materială). Practica stabilită în domeniul statisticii nu permite efectuarea măsurilor menționate. Introducerea unor modificări de procedură în sensul dat este puțin probabilă. Cu toate acestea, dirijarea proceselor economice este necesară pentru moment (atât în sens operativ, cât și de perspectivă). Pentru depășirea acestor situații dificile sunt propuse noi abordări, a căror descriere constituie subiectul lucrării date.

1. Practica existentă

1.1. În baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova se pregătesc studii analitice privind starea și dezvoltarea economică a Republicii Moldova pentru perioada precedentă: material în formă de text, tabele, diagrame. Anterior (până în anul 1990) se elaborau balanțele interramurale, iar începând cu 2001 s-a introdus Sistemul de Conturi Naționale.

1.2. Avantaje:

Este reflectată situația atât dintr-o anumită ramură, cât și indicatorii pentru economia per ansamblu.

1.3. Domeniul de utilizare:

Elaborarea prognozelor și strategiilor.

1.4. Lacune:

Întârzierea datelor statistice cu 1,5-2 ani în raport cu perioada (anul) curent. Din aceste motive nu se reușește utilizarea datelor statistice pentru dirijarea operativă a ramurilor economiei naționale (în timpul de producere, adică pe momentul luării deciziei de reglare). Mai mult decât atât, având la dispoziție indicatorii de creștere a economiei pentru perioada precedentă cu întârziere de 1,5-2 ani, nu este posibilă estimarea dinamicii indicatorilor macroeconomici pe ramuri, precum și a economiei în ansamblu.

2. Prima abordare propusă

2.1. În prima abordare propusă se prevede executarea punctelor 1.1; 1.2 și 1.3 conform practicii existente. Acest lucru este necesar pentru analiză și pentru pregătirea acțiunilor de dirijare coordonată a ramurilor economiei naționale și de dirijare a economiei în ansamblu. O etapă inedită ar fi prognozarea evoluării indicatorilor economici pentru o perioadă scurtă: de la momentul (anul), când datele statistice sunt disponibile, până la momentul actual (curent) de timp (an, trimestru, lună), adică pentru ultima perioadă de 1,5-2 ani. Devine posibilă astfel efectuarea analizei indicatorilor pentru luarea deciziilor ce țin de ajustarea (dirijarea) ramurilor economiei naționale și a economiei în ansamblu. În etapa următoare, autorii propun estimarea ratei de creștere atât a ramurilor economiei naționale, cât și a economiei în ansamblu.

2.2. Avantaje:

Prima abordare permite determinarea indicatorilor economici la un anumit moment de timp, determinarea modificării și dinamicii lor.

2.3. Domeniul de utilizare:

Pregătirea datelor pentru efectuarea analizei și utilizarea lor în dirijarea operativă a ramurilor economiei naționale, dar și la elaborarea strategiilor de dezvoltare.

2.4. Avantajele primei abordări în comparație cu practica existentă:

Aplicarea metodei pentru dirijarea operativă a ramurilor economiei naționale în baza analizei datelor la momentul actual, precum și a datelor privind indicatorii și dinamica modificării lor pentru ramurile economiei și economia în ansamblu: accelerarea sau diminuarea indicatorilor. Compararea indicatorilor diferitor ramuri, exprimați în unități relative, la momentul dat, cu cei din anul precedent sau anul de bază, fapt ce servește ca temelie pentru luarea deciziilor asupra reglării și stabilizării indicatorilor ramurilor economiei naționale și identificarea, preponderent, a acelor ramuri, indicii cărora se înrăutățesc și rata de creștere se reduce.

3. Cea de-a doua abordare propusă

3.1. În cea de-a doua abordare se prevede executarea punctelor 1.1; 1.2; 1.3, dar și a practicii existen-

te. Materialul grafic și datele din tabele constituie informația de intrare pentru efectuarea celei de-a doua abordări propuse pentru reglarea coordonată a funcționării ramurilor economiei naționale și dezvoltarea lor echilibrată. Noutatea principală rezidă în faptul că datele de intrare, reprezentate în formă grafică pentru fiecare ramură (i), sunt descrise prin funcții matematice care oferă aproximarea diagraamelor primare. Ulterior, subiectul este dezvoltat în baza acestor funcții. Se formulează prognoza pentru perioada din ultimul an pentru care sunt disponibile datele statistice și până la momentul actual (an, trimestru, lună). Indicii modificării indicatorilor macroeconomici sunt determinați ca derivate (Y_i') de la funcția de bază (Y_i). Ei reprezintă viteza modificării. Prin determinarea celei de a doua derivate (Y_i'') de la funcția de bază devine posibilă estimarea dinamicii indicatorilor privind accelerarea sau încetinirea. Compararea funcțiilor (Y_i), (Y_i') și (Y_i'') pentru diferite ramuri ale economiei în unități relative are o importanță decisivă în exercițiul de reglare coordonată a funcționării și dezvoltării ramurilor economiei naționale și economiei în ansamblu.

3.2. Avantaje:

Cea de-a doua abordare permite determinarea indicilor pentru fiecare ramură în parte, compararea în baza lor a diferitor ramuri, identificarea indicatorilor neperformanți pentru formularea deciziilor ulterioare, cu scopul eliminării cauzelor de întârziere sau acordarea de asistență.

3.3. Domeniul de aplicare a celei de-a doua abordări:

Modelarea și descrierea matematică a proceselor din economie și din ramurile acesteia, estimarea stării curente și a oportunităților de dirijare operativă a ramurilor, prognozarea, elaborarea strategiilor de dezvoltare.

3.4. Avantajele celei de-a doua abordări:

- Modelarea și descrierea matematică a proceselor în economie, executarea calculelor, compararea ramurilor după indicatorii principali și oportunitatea de a lua decizii de dirijare operativă la modelarea rezultatelor impactului de dirijare și estimarea eficienței sale pentru moment și în perspectivă, efectuarea calculelor de optimizare.

CONCLUZII

1. Este elaborată metoda de calcul a nivelurilor limită de majorare eventuală a tarifelor la resurse energetice și alte cheltuieli materiale în sectoarele economiei naționale, reieșind din analiza indicilor Conturilor Naționale. Metoda se bazează pe principiul: nivelele de majorare a tarifelor nu ar trebui să depășească creșterea volumelor Valorii Adăugate Brute (VAB), a Produsului Intern Brut (PIB) și a capacității de cumpărare a consumatorilor [3].

2. S-au analizat indicatorii macroeconomici ai economiei Republicii Moldova pentru perioada 2009–2015, potrivit cărora creșterea PIB-ului real a constituit 4,8-7,1%, iar în anul 2015 a înregistrat un nivel cu 0,46 puncte procentuale mai puțin față de anul precedent.

3. Au fost deduse formule (1 și 2), care permit efectuarea calculelor practice ale nivelelor limită admisibile de stabilire a tarifelor pentru resursele energetice și alte cheltuieli materiale pentru consumatori la etapa de producere și de consum final cu utilizarea indicatorilor Conturilor Naționale. În baza principiilor propuse și a utilizării indicatorilor reali ce caracterizează economia țării, s-a înaintat propunerea de a nu majora tarifele mai mult de 3-4% anual, fapt ce ar asigura stabilitatea și dezvoltarea durabilă a economiei țării [3].

4. Au fost propuse abordări pentru reglarea coordonată a indicatorilor în economie și la dirijarea echilibrată a dezvoltării ramurilor economiei naționale, acestea fiind recomandate pentru examinare de către organele de resort, precum și determinarea posibilităților de aplicare practică a lor. Ambele abordări se completează reciproc.

5. Pentru implementarea abordărilor propuse, este necesar de a dispune de date statistice corespunzătoare și de tabele complete ale Conturilor Naționale la momentul actual de timp. Pentru obținerea informației ce lipsește este necesar ca, începând cu ultimul an (în care au fost publicate oficial datele statistice), până în anul curent, să se prognozeze pe termen scurt (1-2 ani) datele de dezvoltare economică. Tabelele complete ale Conturilor Naționale trebuie să fie alcătuite anual. Până în 2014 aceste tabele erau complete. Pentru anul 2015, BNS a publicat tabelele care deja erau incomplete și care nu conțineau balanța interramurală. Acest fapt complică realizarea abordărilor propuse privind analiza indicilor cu scopul atingerii unei dezvoltări echilibrate.

6. La realizarea abordărilor propuse se presupune soluționarea unui complex de sarcini privind optimizarea în corespundere cu funcțiile-obiectiv stabilite.

7. Este necesar, de asemenea, un complex de măsuri organizatorice în vederea realizării propunerilor menționate.

BIBLIOGRAFIE

1. Conturi Naționale a. 2014. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Chișinău, 2015.
2. Conturi Naționale a. 2015. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Chișinău, 2016. 79 p.
3. В.М. Постолатий. Метод определения предельных уровней возможного повышения тарифов на энергоресурсы и другие материальные затраты в отраслях экономики Республики Молдова, исходя из анализа показателей национальных счетов. În: Problemele Energeticii Regionale, nr. (32) 2016, p. 111-125.